

TURYSTYKA SPOŁECZNA JAKO FORMA AKTYWIZACJI RYNKÓW TURYSTYCZNYCH NA PRZYKŁADZIE PROGRAMÓW TURYSTYKI SPOŁECZNEJ W HISZPANII

Ewa Górska

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Streszczenie. Niniejsza praca ma na celu przedstawienie znaczenia turystyki społecznej jako narzędzia przeciwdziałania sezonowości w turystyce oraz ukazanie roli turystyki społecznej w procesie aktywizacji obszarów turystycznych. W referacie omówiono oraz przeanalizowano programy polityki społecznej wspierające turystykę socjalną w Hiszpanii, które oprócz aspektów społecznych pełnią jednocześnie funkcję ożywienia gospodarczego regionów. Udowodniono tezę, że rozwój turystyki społecznej może przyczynić się nie tylko do wzrostu jakości życia beneficjentów tej formy turystyki, ale również do aktywizacji gospodarczej przez tworzenie nowych miejsc pracy i przeciwdziałanie sezonowości w turystyce. Przyjęty problem badawczy odnosi się do analizy skuteczności programów zajmujących się wspieraniem sektora turystyki społecznej oraz ich znaczenia dla gospodarki hiszpańskiej, a także podejmuje próbę weryfikacji istniejącego w Polsce modelu teje turystyki.

Słowa kluczowe: turystyka społeczna, sezonowość w branży turystycznej, program wyjazdów wakacyjnych dla osób starszych, dobre praktyki w turystyce społecznej, IMSERSO

WSTĘP

Rozwój turystyki społecznej w najbliższej dekadzie może przyczynić się do powstania pełnego wachlarza nowych możliwości dla przemian turystycznych, w szczególności z powodu rozważanego wsparcia finansowego przez władze Unii Europejskiej. Celem niniejszego opracowania jest ukazanie roli zjawiska turystyki społecznej jako formy aktywizacji rynków turystycznych. Przeprowadzona analiza funkcjonujących w Hiszpanii od lat programów turystyki społecznej adresowanych głównie do osób starszych, a także do rodzin w trudnej sytuacji ekonomicznej oraz osób niepełnosprawnych wykazała, iż odpowiednio skierowany strumień dotacji może stymulować gospodarkę oraz przynieść pożądane efekty społeczne.

Adres do korespondencji – Corresponding author: Ewa Górska, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Kolegium Gospodarki Światowej, Katedra Turystyki, e-mail: ewa_gorska@poczta.onet.pl

Zainteresowania władz hiszpańskich rozwojem sektora turystycznego spowodowane jest faktem, iż generuje on około 10,8% PKB oraz daje zatrudnienie ok. 12,7% ludności aktywnej zawodowo. Ponadto, rynek usług turystycznych dzięki wsparciom rządowym jest jednym z najbardziej dynamicznych sektorów gospodarki hiszpańskiej.

Masowy rozwój turystyki społecznej za pośrednictwem prowadzonych w Hiszpanii programów wyjazdów wakacyjnych dla osób starszych ułatwia walkę z sezonowością w branży turystycznej oraz pozwala na utrzymanie zatrudnienia poza sezonem turystycznym. Przyjęty model tej formy turystyki skierowany do osób starszych został uznany za przykład dobrych praktyk w dziedzinie turystyki społecznej i może stanowić wzorzec dla innych krajów Unii Europejskiej.

Wyzwania ekonomiczne i społeczne związane z ograniczeniami finansowymi, zmianami struktur rodziny, bezrobociem, starzeniem się populacji, większą spodziewaną średnią długością życia i skracaniem czasu pracy zmuszą najprawdopodobniej instytucje europejskie do objęcia w najbliższych latach tego obszaru (turystyki społecznej) interwencją podmiotową.

Komisja Europejska pracuje obecnie nad sposobem zapewnienia jednakowego dostępu obywatelom Unii do korzystania z usług turystycznych. Jej działania skupiają się jednak głównie na przeprowadzaniu badań, przygotowywaniu raportów, a także na zbieraniu, klasyfikowaniu oraz wymianie szerokiego spektrum doświadczeń krajów członkowskich.

TURYSTYKA SPOŁECZNA – DEFINICJA ZJAWISKA TURYSTYKI SPOŁECZNEJ, JEGO SPECYFIKA ORAZ PRZESŁANKI ROZWOJU TEGO SEKTORA

Turystyka społeczna według Międzynarodowego Biura Turystyki Społecznej (BITS) oznacza „wszelkie koncepcje i zjawiska związane z udziałem w turystyce grup społecznych o niskich dochodach, możliwym dzięki dokładnie określonym instrumentom socjalnym”. BITS pracuje obecnie nad zmianą tej definicji, tak aby wskazywała na wkład turystyki w rozwój oraz w solidarność społeczną [Analiza rozwoju turystyki społecznej w Polsce: Stan, szanse, zagrożenia 2007].

Główną cechą charakteryzującą turystykę społeczną jest zespół relacji i procedur wynikających z realizacji programów finansowanych przez państwo, aby umożliwić udział w turystyce warstwowi obywateli o niższych dochodach. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny określił charakterystyczne warunki, przy których spełnieniu określoną działalność w zakresie turystyki można nazwać turystyką społeczną, tj.:

- sytuacja życiowa całkowicie lub częściowo uniemożliwia korzystanie w pełni z prawa do turystyki (może to wynikać z przyczyn gospodarczych, niepełnosprawności fizycznej lub umysłowej, izolacji poszczególnych osób lub całych rodzin, ograniczonej mobilności czy trudności związanych z położeniem geograficznym);
- określone podmioty podejmują działania na rzecz likwidacji lub ograniczenia barier uniemożliwiających zainteresowanym osobom korzystanie z turystyki.

Powyższe działania są skuteczne i faktycznie umożliwiają określonej grupie osób udział w turystyce w sposób zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju, dostępno-

ści i solidarności [Opinion of the European Economic and Social Committee on Social Tourism 2006].

Teoretycznie turystyka społeczna obejmuje wszystkie grupy społeczne, jednak do podstawowych grup wymagających wsparcia przy organizacji wyjazdów turystycznych zalicza się:

- dzieci i młodzież,
- rodziny w szczególnej sytuacji,
- osoby niepełnosprawne oraz ich opiekunów,
- osoby starsze (grupa 50+).

Turystyka socjalna jest nośnikiem wartości zgodnych z zasadami dobrego zarządzania, konkurencyjności i dochodowości przede wszystkim w perspektywie średnio- i długoterminowej oraz pozwala na zapewnienie zatrudnienia wielu pracownikom przez cały rok. Rozwój tej formy turystyki zależy głównie od polityki społecznej danego państwa, obejmującej sprawy wypoczynku. Chodzi przede wszystkim o umożliwienie finansowania lub dofinansowania przez państwo wypoczynku tym osobom, którym sytuacja materialna lub życiowa nie pozwala na wyjazdy urlopowe.

Komisja Europejska stara się gromadzić informacje w zakresie turystyki społecznej na temat rozwiązań stosowanych w państwach członkowskich. Nowym podejściem do kwestii turystyki społecznej jest program Calypso. Program ma służyć jako narzędzie w upowszechnianiu istniejących w regionach dobrych praktyk, przy jednoczesnym zapewnieniu dostępności do wymiany turystycznej dla różnych grup docelowych, tak aby objąć nimi dodatkowe warstwy ludności Europy.

Za główne cele programu przyjęto:

- zestawienie najważniejszych dobrych praktyk,
- określenie istniejących środków i zbadanie trudności na poziomie europejskim i krajowym dotyczących wymiany w czterech grupach docelowych, w których realizowany jest program,
- zaproponowanie mechanizmów poza sezonem turystycznym, umożliwiających grupom docelowym podróżowanie do innych krajów w ramach tematycznych programów i ofert noclegowych (inicjatywy zainteresowanych stron: samorządów, organizacji charytatywnych, parafii, związków zawodowych, partnerów społecznych, spółdzielni).

Postawiono tezę, że osiągnięcie założonych celów powinno przyczynić się do generowania działalności gospodarczej i zapewnienia wzrostu gospodarczego w całej Europie (przez wspieranie rozwoju europejskich programów turystyki dla grup docelowych), a także do poprawy struktury sezonowości turystyki w Europie, w szczególności przez społeczną funkcję polityki turystycznej – tworzenia miejsc pracy w sektorze turystycznym.

WAŻNIEJSZE PROGRAMY TURYSTYKI SOCJALNEJ FUNKCJONUJĄCE W HISZPANII

Narodowy Instytut IMSERSO – częściowo finansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego, częściowo przez Ministerstwo Pracy i Spraw Społecznych (El Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales) – oraz Narodowy Instytut ds. Migracji i Usług Społecz-

nych (Instituto Nacional de Migraciones y Servicios Sociales), kierując się przesłankami takimi jak wzrost jakości życia osób starszych przez umożliwienie im poznania nowych miejsc oraz wzbogacenie ich życia towarzyskiego oraz tworzenie nowych miejsc pracy w sektorze turystycznym, a także przeciwdziałanie sezonowości występującej w tej branży, wypromował jako jedną z form turystyki społecznej (wyjazdy dofinansowane) turystykę dla osób starszych [Buenas Practicas de Gestion de Turismo Social-Experiencias Iberoamericanas 2008.].

W pierwszym sezonie udział w programie wzięło 16 000 osób, w 1993 r. sukcesem okazała się dywersyfikacja zarówno oferowanych produktów, jaki i nowych destynacji, wprowadzono m.in. program *Curcitos Culturales* (program wymiany kulturowej). W latach 1999–2000 program przyjął nazwę „*Vacaciones para Mayores*” i jego głównym celem było przeciwdziałanie bezrobociu poza sezonem turystycznym. Program co roku rozwija się dzięki dofinansowaniu ze strony administracji państwowej oraz inwestorów prywatnych dostarczających usługi turystyczne (Ministerstwo Edukacji, Ministerstwo Zdrowia i Polityki Społecznej, liczne biura podróży, hotele, firmy transportowe i ubezpieczeniowe) [Buenas Practicas de Gestion de Turismo Social-Experiencias Iberoamericanas 2008].

Do głównych programów funkcjonujących obecnie w Hiszpanii w ramach wsparcia turystyki dla osób starszych przez IMSERSO zaliczyć można:

- Program wyjazdów wakacyjnych (*El Programa de Vacaciones para Mayores*). Ma on bardzo duży wkład w utrzymanie zatrudnienia w sektorze turystycznym poza sezonem, skierowany jest do osób powyżej 55. roku życia, oferuje wyjazdy poza sezonem turystycznym w turnusach 8–29-dniowych.
- Program wyjazdów uzdrowiskowych (*El Programa de Termalismo Social*) – przeznaczony jest dla osób powyżej 60. roku życia, które wymagają leczenia sanatoryjnego. Finansowany jest przez Ministerstwo Zdrowia i Polityki Społecznej (*Ministerio de Sanidad y Política Social*) poprzez IMSERSO, które corocznie rezerwuje miejsca w sanatoriach i uzdrowiskach na potrzeby uczestników programu. Aby wziąć udział w programie, należy spełnić wiele wymagań formalnych oraz zdrowotnych.
- Program wyjazdów turystycznych i sanatoryjnych dla osób niepełnosprawnych (*Turismo y Termalismo para Personas con Discapacidades*), przeznaczony dla osób z upośledzeniem fizycznym i psychicznym (turnusy sanatoryjne trwają maksymalnie 12 dni).
- Program „*Razem w Święta Bożego Narodzenia*” (*Juntos en Navidad*) – główną przesłanką wprowadzenia programu jest walka z samotnością i izolacją społeczną wśród osób starszych, program oferuje wyjazdy 8-, 10- i 15-dniowe w okresie świątecznym: od 22 grudnia do 7 stycznia, w skład pakietów turystycznych oprócz wycieczek krajoznawczych wchodzi zabiegi uzdrowiskowe.

Organizacja publiczna SEGITUR (*La Sociedad Estatal para la Gestion de Innovacion y las Tecnologias Turisticas*) wykazała się godną uwagi inicjatywą realizując pilotażowy projekt *Europe Senior Tourism*, zaproponowany przez rząd hiszpański. Głównymi celami SEGITUR były wspieranie promocji turystycznej oraz marketing produktów turystycznych z wykorzystaniem nowych technologii.

Projekt pilotażowy „*Europe Senior Tourism*” był skierowany do obywateli Unii Europejskiej w wieku powyżej 55 lat, którzy mogli spędzać wakacje w Hiszpanii poza se-

zonom turystycznym po preferencyjnych stawkach (część kosztów została pokryta przez rząd hiszpański oraz regiony autonomiczne: Andaluzję i Baleary). Program ten był realizowany od października 2009 do kwietnia 2010 r. Program został skonstruowany w taki sposób, aby turyści korzystający z wyjazdu do Hiszpanii w ramach projektu otrzymywali bardzo atrakcyjne warunki, również cenowe. Zakładał on określoną maksymalną cenę za pobyt, którą płacił turysta. Rząd Hiszpanii pokrywał natomiast część kosztów pobytu i dopłacał do każdego turysty, który przyjechał z Polski, Węgier, Czech oraz Słowacji 150 euro, a do turystów, którzy przyjechali z pozostałych krajów UE – 100 euro. W tym roku z udziału w programie wyłączeni byli seniorzy z następujących krajów: Hiszpania, Niemcy, Wielka Brytania, Estonia, Łotwa, Litwa, Finlandia oraz Szwecja.

Projekt „Europe Senior Tourism” zainicjował w czerwcu 2009 r. Minister Przemysłu, Turystyki i Handlu, deklarując na forum Senatu, że podczas prezydentury Hiszpanii w Unii Europejskiej w 2010 r. projekt pt. „Turystyka dla seniorów” będzie rozwijany na skalę europejską. Jego celem jest promowanie turystyki całorocznej i społecznej w krajach Unii Europejskiej, zaktywizowanie mniej czynnej zawodowo grupy społecznej seniorów i zachęcenie ich do wypoczynku w Hiszpanii w okresach poza wakacyjnym szczytem turystycznym przez dopłacanie do kosztów pobytu osób, które skorzystają z tego projektu.

TURYSTYKA SPOŁECZNA A AKTYWIZACJA RYNKU TURYSTYCZNEGO W HISZPANII

Zagadnienia rozwoju turystyki w regionach oraz jej wpływu na aktywizację gospodarczą od co najmniej kilkunastu lat stanowią temat rozważań teoretyków i praktyków turystyki. Ekonomiczna siła turystyki w dynamizowaniu gospodarki regionalnej przejawia się jako: wzrost dochodów ludności i budżetów lokalnych, urbanizacja, wzrost zatrudnienia, rozwój małej i średniej przedsiębiorczości, poprawa i rozwój infrastruktury oraz usług, poprawa standardu życia społeczności.

Sektor usług turystycznych jest jednym z najbardziej dynamicznych sektorów gospodarki hiszpańskiej. W 2006 r. sektor ten wytworzył około 10,8% PKB. W turystyce zatrudnienie znalazło w 2007 r. 12,7% ludności aktywnej zawodowo (2,5 mln osób) [El sector exterior en 2007, 2008]. Zgodnie z danymi publikowanymi przez Światową Organizację Turystyki, Hiszpania jest jednym z najważniejszych światowych miejsc recepcji turystycznej, zajmując trzecie miejsce na świecie po Francji i Stanach Zjednoczonych pod względem liczby przybywających turystów oraz drugie pod względem wpływów z turystyki (tab. 1 i 2).

Sektor turystyczny stanowi ważną gałąź gospodarki hiszpańskiej, która podlega ogromnemu wpływowi sezonowości podaży. W związku z tym głównymi zagrożeniami dla branży turystycznej są wzrastająca sezonowość aktywności gospodarczej, wysokie koszty bezrobocia oraz wyludnienie miejsc turystycznych poza sezonem turystycznym.

Rynek turystyki osób starszych w Europie to obecnie około 100 mln osób między 55. a 70. rokiem życia, dlatego też rząd hiszpański dzięki promowaniu rozwoju turystyki społecznej wśród osób starszych ma na celu stymulowanie aktywności gospodarczej w branży turystycznej poza sezonem, zwiększenie zatrudnienia oraz budowanie świadomości

Tabela 1. Kraje świata przyjmujące najwięcej turystów zagranicznych (liczba przyjazdów w mln)
Table 1. Tourist arrivals by country (number of arrivals in millions)

Kraj	Zmiany (%)					Zmiany (%) w 2009 r.			
	2007	2008	2009	08/07	09/08	08/09	I kw. 09	II kw. 09	III kw. 09
Świat ogółem	901	920	880	2,0	4,3	-4,3	-10,4	-6,9	-2,3
Francja	80,8	78,4	-	0,3	-	-7,8	-19,6	-10,8	-1,9
USA	56,0	58,0	-	3,6	-	-7,0	-14,3	-6,6	-3,9
Hiszpania	58,7	57,2	52,2	2,5	8,7	-8,7	-16,2	-8,2	-7,8
Chiny	54,7	53,0	50,5	3,1	4,8	-4,8	-11,3	-5,1	-0,1
Włochy	43,7	42,7	-	2,1	-	0,4	-5,4	-3,4	5,8
W. Brytania	30,9	30,1	-	2,4	-	-8,0	-13,9	-6,0	-7,0
Ukraina	23,1	25,4	-	9,8	-	-19,9	-19,9	-	-
Turcja	22,2	25,0	-	12,3	-	1,6	-4,5	-1,0	3,2
Niemcy	24,4	24,9	-	1,9	-	-3,2	-8,9	-6,7	0,0
Meksyk	21,4	22,6	-	5,9	-	-6,0	7,7	-19,2	-8,0
Malezja	21,0	22,1	23,6	5,1	7,2	7,2	2,2	4,7	12,4

Źródło: Światowa Organizacja Turystyki (UNWTO): UNWTO World Tourism Barometer Vol. 8, No 1, January 2010.

Source: WTO (UNWTO): UNWTO World Tourism Barometer Vol. 8, No 1, January 2010.

Tabela 2. Kraje świata o największych wpływach z turystyki zagranicznej (w mld USD)
Table 2. Receipts from inbound tourism (in bn of USD)

Kraj	Wpływy (w mln USD)				Wa- luta	Zmiany (%)					
	2000	2007	2008	2009		07/06	08/07	09/08	I kw. 09	II kw. 09	III kw. 09
Świat ogółem	475	858	946	-	-	-	-	-	-	-	-
USA	82,4	97,1	110,1	-	-	13,1	13,4	-15,1	-13,2	-18,5	-17,2
Hiszpania	30,0	57,6	60,1	-	-	3,3	-0,4	-9,6	-14,3	-8,0	-9,0
Francja	30,8	54,3	55,6	-	-	7,3	-4,6	-6,3	-8,9	-10,1	-4,2
Włochy	27,5	42,7	45,7	-	-	2,5	-0,1	-7,8	-8,9	-10,7	-5,5
Chiny	16,2	37,2	40,8	39	USD	9,7	9,7	-4,5	-15,4	-9,2	0,6
Niemcy	18,7	36,0	40,0	-	-	0,7	3,5	-10,1	-8,1	-10,3	-10,5
W. Brytania	21,9	38,6	36,0	-	-	2,6	1,6	-2,9	-3,9	-4,4	-0,1
Australia	9,3	22,3	24,8	-	-	12,5	10,7	10,6	10,3	10,6	12,8
Turcja	7,6	18,5	22,0	-	USD	9,7	18,7	-4,0	-11,1	-9,6	-4,6
Austria	9,8	18,9	21,8	-	-	4,0	7,5	-6,2	-10,6	0,9	-3,1

Oszacowanie zmian w 2009 r. na podstawie dostępnych danych (za okres od dziewięciu do jedenastu miesięcy).

Źródło: Światowa Organizacja Turystyki (UNWTO): UNWTO World Tourism Barometer Vol. 8, No 1, January 2010.

Source: Światowa Organizacja Turystyki (UNWTO): UNWTO World Tourism Barometer Vol. 8, No 1, January 2010.

tożsamości europejskiej w myśl zasady, że najlepszą polityką społeczną jest zatrudnienie. Program IMSERSO pozwala na tworzenie nowych miejsc pracy w branży turystycznej oraz utrzymanie zatrudnienia poza sezonem. W latach 2002–2003 oraz 2003–2004 dzięki programowi powstało odpowiednio 6466 i 7708 nowych miejsc pracy [Estudio sobre la Programa de Vacaciones para Mayores 2004]. W skład szeroko pojętej branży turystycznej należy zaliczyć: obiekty hotelarskie, firmy transportowe, biura podróży, banki, firmy ubezpieczeniowe oraz inne.

Wydatki uczestników programu „Vacaciones para Mayores” nie tylko wpływają bezpośrednio na walkę z sezonowością w branży turystycznej, ale również na aktywizację regionów turystycznych Hiszpanii, co powoduje, że obszary te stają się atrakcyjne dla potencjalnych inwestorów, a to z kolei zwiększa konkurencyjność gospodarczą tych regionów i w zwielokrotniony sposób stymuluje ich rozwój. Zgodnie z założeniami Ministerstwa Zdrowia i Polityki Społecznej, program „Vacaciones para Mayores” w sezonie 2009–2010 powinien pomóc kreować 16 000 miejsc pracy bezpośrednio związanych z turystyką oraz 103 000 miejsc pracy w branżach towarzyszących. Od początku funkcjonowania programu wzięło w nim udział 11,2 mln osób. Do udziału w programie zgłosiło się 308 obiektów hotelowych oraz 9700 agencji turystycznych. W sezonie 2009–2010 z programu mogło skorzystać 1,2 mln osób, co daje 200 000 więcej miejsc wyjazdowych niż w poprzednim sezonie. Na realizację tego programu w sezonie 2009–2010 rząd hiszpański przeznaczył 127 mln euro (tab. 3 i 4).

Program umożliwia wyjazdy poza sezonem dla ponad miliona hiszpańskich seniorów rocznie. Państwo hiszpańskie inwestuje w ten program około 75 mln euro rocznie i przy wykorzystaniu różnych mechanizmów podatkowych (tj. VAT, podatek od usług handlowych i profesjonalnych, podatek dochodowy od osób prawnych oraz od dochodów osób fizycznych, zwiększenie przychodów ze składek ubezpieczenia społecznego i oszczędności na świadczeniach dla bezrobotnych), po odjęciu kosztów inwestycji, przynosi on dochód w wysokości około 50 mln euro, co sprawia, że program dostarcza korzyści ekonomicznych (tab. 5 i 6).

Tabela 3. Finansowanie programu Vacaciones para Mayores przez rząd hiszpański w latach 2002–2010 w mln EUR

Table 3. Financial support of Spanish government for Program of Holidays for Elderly in 2000–2010 (millions of EUR)

Sezon	Finansowanie programu przez IMSERSO (założenia, w mln EUR)
2002/2003	48,27
2003/2004	50,46
2004/2005	56,24
2005/2006	75,13
2006/2007	74,77
2007/2008	101,57
2008/2009	105,60
2009/2010	126,78

Źródło: www.msc.es/gabinetePrensa/notaPrensa/pdf/090917POWERPOINT.ppt
Source: www.msc.es/gabinetePrensa/notaPrensa/pdf/090917POWERPOINT.ppt

Tabela 4. Miejsca wakacyjne oferowane przez IMSERSO w sezonie 2009/2010
 Table 4. Holiday destinations offered by IMSERSO in season 2009/2010

Region Turystyczny/Rodzaj wyjazdu	Liczba miejsc
Andaluzja i Murcja	290 609
Baleary	239 039
Wyspy Kanaryjskie	160 000
Katalonia	172 799
Walencja	241 788
Wycieczki kulturowe	87 265
Andora	500
Wyjazdy agroturystyczne	4 000
Portugalia	4 000
Razem	1 200 000

Źródło: <http://www.telecinco.es/informativos/turismo/viajes/noticias/1273008/1273008>
 Source: <http://www.telecinco.es/informativos/turismo/viajes/noticias/1273008/1273008>

Tabela 5. Zwrot z inwestycji w program Vacaciones para Mayores w latach 2002/2003 oraz 2003/2004
 Table 5. Recovery on investment in the Program of Holidays for Elderly in 2002/2003 and 2003/2004

Wyszczególnienie	2002–2003	2003–2004
Kwoty zainwestowane przez IMSERSO	48 272	50 467
Wpływy z ubezpieczenia społecznego	19 244	23 536
Zwroty z podatku dochodowego od osób fizycznych	8 141	9 988
Oszczędności związane z wypłatą świadczeń dla osób bezrobotnych	21 449	26 130
Zwroty z podatku VAT	21 014	25 729
Podatki od firm ubezpieczeniowych	673	830
Inne wpływy i oszczędności	3 588	4 389
Zwrot z kwot zainwestowanych w program	74 110	90 602

Źródło: www.fhaonline.org.uk/.../Prog08IMSERSO_PWC_Translation_0.24Mb.pdf
 Source: www.fhaonline.org.uk/.../Prog08IMSERSO_PWC_Translation_0.24Mb.pdf

Tabela 6. Finansowanie programu przez IMSERSO w latach 2005–2010 (w tys. EUR)
 Table 6. IMSERSO's financial support for Holiday Program for Elderly in 2005–2010 (in thousands of EURO)

Lata	Wsparcie IMSERSO
2005	18 703
2006	25 108
2007	31 830
2008	34 146
2009	34 804
2010	42 134

Źródło: www.msc.es/gabinetePrensa/notaPrensa/pdf/090917POWERPOINT.ppt
 Source: www.msc.es/gabinetePrensa/notaPrensa/pdf/090917POWERPOINT.ppt

WNIOSKI

Na podstawie funkcjonujących w Hiszpanii programów zorientowanych na rozwój turystyki społecznej można jednoznacznie stwierdzić, że odpowiednio skonstruowane organizacyjnie oraz finansowo przedsięwzięcia mogą przyczynić się do aktywizacji rynków turystycznych.

Statystyki pokazują, że zainwestowane w rozwój turystyki socjalnej środki finansowe mogą przynieść nawet do 70% zysku.

Państwa Europy Zachodniej i Południowej posiadające rozbudowaną bazę turystyczną, dysponujące atrakcyjnym dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym, a także państwa zainteresowane rozwojem turystycznym regionów, rozumiejąc korzyści wynikające z rozwoju turystyki społecznej, w sposób znaczący wspierają finansowo tę formę turystyki, tworzą i realizują rozbudowane programy krajowe oraz rozwijają współpracę transgraniczną.

W państwach Europy Wschodniej, w tym również w Polsce, wsparcie finansowe turystyki społecznej ma charakter marginalny i rozproszony. Instytucje rządowe wycofują się ze wspierania tej formy turystyki. W społeczeństwach, gdzie wzrastające bezrobocie, niskie emerytury (średnie około 240–300 euro) i renty sprawiają, że grupy, do których mogłaby być adresowana oferta turystyczna żyją na granicy ubóstwa (emeryci, niepełnosprawni), pomoc o charakterze systemowym jest niezbędna. W interesie społeczności tych krajów byłoby jak najszybsze objęcie tego obszaru interwencją i koordynacją (na poziomie wspólnotowym) przez instytucje UE.

Rozwój turystyki społecznej stymulowany i finansowany przez instytucje Unii Europejskiej byłby bardziej zrównoważony, a przez aktywizację rynków turystycznych wpłynąłby na:

- generowanie działalności gospodarczej w regionach turystycznych,
- poprawę struktury sezonowości turystyki w całej Europie,
- tworzenie większej liczby lepszych miejsc pracy w sektorze turystycznym,
- wzmocnienie obywatelstwa europejskiego.

PIŚMIENNICTWO

- Analiza rozwoju turystyki społecznej w Polsce: Stan, szanse, zagrożenia, 2007. Instytut Turystyki, Warszawa.
- Buenas Practicas de Gestion de Turismo Social-Experiencias Iberoamericanas, 2008. Ministerio de Industria Turismo y Comercio, Madryt.
- Diekman A., Duquesene A.M., Maulet G., de Nicolo B., 2009. Employment in the Social Tourism Sector in Europe, ULB-IGEAT-LIToTeS, Bruksela.
- El sector exterior en 2007, 2008. ICE, Ministerio de Industria, turismo y comercio. Boletín Económico, Madryt.
- Estudio sobre la Programa de Vacaciones para Mayores, 2004. IMSERSO-PriceWaterhouse Coopers.
- Opinion of the European Economic and Social Committee on Social Tourism, 2006. INT/12 Social Tourism in Europe, Bruksela.
- Zawistowska H., 2009. Koncepcja turystyki socjalnej, Zeszyty Naukowe nr 26, Uczelnia Warszawska, im. Marii Skłodowskiej-Curie, Warszawa.

THE ROLE OF SOCIAL TOURISM IN BOOSTING ECONOMIC ACTIVITY, BASED ON SPANISH SOCIAL POLICY PROGRAMES IN SPAIN

Abstract. The main objective of this paper is to show the importance of social tourism as a commitment to fight de-seasonalisation of tourism activity and unemployment. The article attempts to analyze social policy programs supported by the Spanish government (Program of Holidays for Elderly – Vacaciones para Mayores) and its role in boosting economic activity. Holidays Program for Elderly in Spain has historically pursued two essential objectives: to improve the quality of life of elderly people and to encourage the creation and maintenance of employment in tourism industry in times of low activity. Spanish government yearly invests in the program around 50 million euro, and every year the program generates savings in payments for unemployment and income via taxes and fees (VAT, income taxes, social security taxes, excise duties, etc). Holiday Program for Elderly in Spain is one of the most interesting solutions in social tourism and in 2009 it has been recognized by European Commission as the example of good practices in field of social tourism.

Key words: social tourism concept, de-seasonalisation of tourism activity, Program Holidays for Elderly, good practices in social tourism, senior travel, IMSERSO

Zaakceptowano do druku – Accepted for print 12.09.2010